

PWN-Brief

Pastoraat voor woonwagengewoners, Sinti en Roma in Nederland

Emmaplein 19 B, 5211 VZ 's-Hertogenbosch

nummer 27 - december 2014

Kaarsen opsteken voor verlichting, bezinning of troost.

Waar vind je nog een kerk om een kaarsje
op te steken? / 3, 4

'Ze komen hier de kruimeltjes halen' / 4
Roma verdienen geld voor thuis

Een Samaritaan die ziet, helpt en bemiddelt / 5, 6
Een parochie kan niet zonder caritas

Vormen van aanwezigheid in de periferie
van Kerk en samenleving / 7
Bijzondere levensmomenten in beeld

Speciale uitgave

In een speciale editie van Stichting de *Zelfkrant* zijn twee artikelen samengebracht die eerder in afzonderlijke uitgaven verschenen. Het gaat om het onderzoek *Sinti feesten en*

bedevaarten van Menno Jansen en een interview met Lalla Weiss (foto omslag) en Jan van der Zandt met als titel *We houden vaak vast aan onze cultuur, omdat we het als weermiddel gebruiken*. Beide uitstekend geschreven artikelen zijn van de hand van Brenda Deiman.

Een exemplaar van deze speciale editie is verkrijgbaar bij het PWN, tel. 073-6921399; pwin@telfort.nl

Goed om te lezen

Alle tot nu toe verschenen brochures van de Stichting Media PWN, met van elke uitgave een korte inhoudelijke beschrijving,

staan in een folder die bij deze PWN-Brief 27 is ingesloten. **Brochures bestellen** kan door overmaking van het desbetreffende bedrag onder vermelding van titel, aantal, naam en adres op **NL16 RABO 0324 6312 19** ten name van Stichting Media PWN te 's-Hertogenbosch.

Afscheid van de voorzitter

Op 7 oktober jl. hield het PWN zijn jaarlijkse landelijke ontmoetingsdag voor pastores, religieuzen, pastoraal werkers, diacons, contactpersonen en vrijwilligers. De dag, gehouden in 's-Hertogenbosch, stond in het teken van een Powerpointpresentatie met als titel *Vormen van Aanwezigheid in de periferie van Kerk en samenleving* (lees er meer over op pagina 7).

Voor pater **Ton Storcken s.m.a.** (foto, hier in gesprek met Kleine Zuster Maria Pia in 2010) was het zijn laatste optreden als voorzitter van het PWN. Sinds 2006, toen het PWN van hogerhand met opheffing werd bedreigd, werd pater Ton lid en al vrij spoedig, in 2007, voorzitter van het bestuur. Door zijn toedoen heeft hij de instelling PWN voor de ondergang behoed. Secretaris Marinus van Wanrooij neemt voorlopig de functie van voorzitter waar.

Romaproject ten einde

Onderwijsdeskundige en breed maatschappelijk werkster **Grietje Nekkers** was sinds 2007 als vrijwillig medewerkende verbonden aan het *Helpproject*, later *Romaproject 's-Hertogenbosch* van het PWN. Door haar vertrek op 1 oktober jl. is er aan dit project een einde gekomen. In de afgelopen jaren besteedde zij alle tijd en aandacht aan Romagezinnen met uiteenlopende problemen op het gebied van onderwijs en participatie.

Daarnaast verrichtte zij werkzaamheden voor het verkrijgen van een verblijfsstatus en/of het Nederlands staatsburgerschap voor stateloze Roma. Grietje Nekkers gaf een eigen gezicht aan het presentiewerk. Voor al wat zij gedaan en betekend heeft zijn het PWN en vooral de Roma haar ontzettend dankbaar. De taart bij haar afscheid met het opschrift **Grietje, bedankt van alle Roma** drukte dit nog eens extra uit.

*Bestuur en medewerkers
wensen u
een gezegend kerstfeest
en alle goeds in 2015!*

Waar vind je nog een kerk om een kaarsje op te steken?

Mensen zoeken een plek van devotie waar zij een kaars of noveenkaars kunnen opsteken. Deze handeling helpt om God aan te roepen, om Zijn aandacht te vragen, soms indringend te smeken om een gunst, voor kracht bij verdriet en pijn, om het verlies van een dierbare te kunnen verwerken of uit dankbaarheid. De kaars wordt vaak opgestoken voor een Mariabeeld of een heilige om op voorspraak van de moeder Gods of van die heilige het gevraagde te verkrijgen.

Bedevaardgangers nemen vanuit plaatsen als Lourdes, Saintes-Maries de la Mer, Kevelaer of Fátima, wijwater, devotionalia en vooral kaarsen mee naar huis. Een kaars die vervolgens thuis brandt, helpt om zich te verbinden, in aanraking te komen met God die geneest, die troost, die rust geeft. Een noveen van negen dagen geeft rust in moeilijke tijden of omstandigheden. Volgens de woorden van Jezus: ‘Kom dan bij mij. Ik zal je rust geven.’ (Matteüs 11:28. *Bijbel in Gewone Taal*, 2014)

Kaarsen opsteken in de Kapel in 't Zand te Roermond met voorganger Jeroen de Wit. Foto: P.Ermers, 2009

Devotieplekken

Bij het sluiten van kerken verdwijnen ook plekken van devotie. Hoe gaan de samengevoegde parochies hiermee om? Elke grote parochie-eenheid zou over een of meerdere ruimtes moeten beschikken waar mensen bij wijze van spreken dag en nacht terecht kunnen. Natuurlijk kan er thuis een kaars worden gebrand. Maar een devotieplek kent ook een gemeenschappelijk karakter. Meer mensen komen er samen om persoonlijk maar met hetzelfde doel een kaars op te steken of stilzwijgend te bidden. Ze doen allemaal hetzelfde: eensgezind, ingetogen of vurig, via Maria of een heilige, God aanroepen om het verkrijgen van een gunst. Dit werkt aanstekelijk en ondersteunt de individuele persoon die deze gezamenlijke plek nodig heeft. Niet alleen katholieken doen dit, ook gelovigen van andere kerken en niet-kerkelijken.

lees verder op pagina 4 >

Noveenkaarsen

Een noveenkaars brandt negen dagen. Deze periode is waarschijnlijk afgeleid van de negen dagen tussen Hemelvaart en Pinksteren. God haalt Jezus naar de hemel (Hemelvaart). Maria, de moeder van Jezus, Zijn leerlingen, de familieleden en vrouwen die Jezus in zijn leven volgden, zijn dan samen bijeen in Jeruzalem vlak bij de Olijfberg. Zij bidden vurig om de kracht van de Heilige Geest die door Jezus is beloofd. Na negen dagen daalt de Heilige Geest in de vorm van vurige tongen op hen neer (Pinksteren). De noveenkaars staat waarschijnlijk symbool voor die negen dagen van bidden door Maria en Jezus' volgelingen.

Nog steeds branden er noveenkaarsen. Vaak worden anderen erbij betrokken: familieleden, burens, vrienden, om eensgezind mee te bidden. Soms wordt er ook gevast.

Negen dagen om op geestelijke kracht te komen, negen dagen concentratie op het verkrijgen van een gunst.

Samen met opa

Soms zoeken mensen geestelijke kracht op het kerkhof waar hun dierbaren liggen begraven. Wanneer kerkdeuren zijn gesloten, bieden deze plekken troost en bemoediging. Ook hier branden kaarsen voor troost en verlichting. Op verschillende locaties waar woonwagenbewoners en Sinti wonen, zijn kapelletjes ingericht waar mensen, ook van buiten, een kaarsje komen opsteken of een noveenkaars van negen dagen plaatsen.

Kinderen worden al jong bij religieuze handelingen betrokken. Ouders nemen ze mee naar een nog geopende kerk of bedevaartplaats om er kaarsen op te steken, te bidden en te vertellen wat ze er eigenlijk doen. Een aandoenlijk tafereel speelde zich afgelopen zomer af. Ik zag een opa wandelen in zijn korte broek. Hij moest op zijn kleinkind passen, denk ik, en maakte een ommetje met haar net buiten het dorp. Daar stapten ze een wegkapelletje binnen waar ik toevallig in de buurt was. Hij vertelde zijn kleindochter waar al die kaarsjes voor dienden. Even later stak hij er samen met haar eentje op. Voor oma. Plekken van devotie: we kunnen niet zonder.

JvdZ

Geld verdienen voor thuis

‘Ze komen hier de kruimeltjes halen’

Het artikel ‘Ze komen hier de kruimeltjes halen’ (een interview met Jan van der Zandt m.s.c., geschreven door **Jan de Vries**) is verschenen in de *Zelfkrant*, nr.11, november 2010. Het volledige artikel is ook te lezen op www.rkdiaconie.nl onder *lezen*. Hieronder enkele fragmenten over de Roma die in ons land proberen wat te verdienen.

“In 2007 kwam er weer een groep Roma naar West-Europa. Ze kwamen uit Roemenië nadat dat land bij Europa was gevoegd. Ze kwamen naar Frankrijk, Italië, Duitsland, Polen en Nederland. Deze groep Roma zijn de mensen die u de *Zelfkrant* verkopen. De vraag is waarom ze voor zo’n karwei die lange reis maken. Van der Zandt legt het uit: “Onder Ceausescu hadden al die mensen werk, hoe eenvoudig ook. Na de machtswisseling werd vooral de infrastructuur aangepakt. Dat is gespecialiseerd werk en daar hebben in Roemenië de veelal laaggeschoolde zigeuners niet voor nodig. Een half miljoen mensen besloot het geluk te gaan zoeken in het westen. Dat zijn de doorzetters, de standvastige mensen.”

Maar hebben ze hier toekomst? De Romapastor: “Ze komen hier geen toekomst halen, maar kruimeltjes. Vergis je niet. Ze verdienen met de verkoop van de krant naar Roemeense begrippen een aardig bedrag. Dat geld sparen ze en investeren ze thuis in hun huisje.” In Nederland huren ze meestal een huisje op een camping of ze huren op de particuliere markt. Volgens Van der Zandt gaat dat meestal goed. “Deze nieuwe groep veroorzaakt nauwelijks problemen. Deze mensen zijn niet crimineel.”

De vraag is of de jongste lichte Roemenen tot in de eeuwigheid zal blijven pendelen om hier geld te verdienen. Jan van der Zandt denkt van niet. “De Europese commissie investeert enorm in Roemenië, maar dat komt nog niet ten goede aan de Roma. Kijk, zo’n land wil natuurlijk eerst goede wegen en huizen en een vliegveld zodat er toeristen komen. Ongeschoolden profiteren niet van dat soort werk.

Er zijn ook andere ontwikkelingen. Unicef investeert in de verbetering van scholen en daar gaat het ook een stuk beter mee. Maar ik denk dat het nog wel generaties gaat duren voordat de Roma in hun eigen land de kost kunnen verdienen.”

Een Samaritaan die ziet, helpt en bemiddelt

Veel parochies in Nederland worden samengevoegd tot één grote parochie-eenheid. Er komt één pastoraal team, bestaande uit een of meer pastores, diakens en pastoraal (mede)werkers. Kerken die niet langer bemand kunnen worden of die de kosten niet meer kunnen opbrengen, sluiten. Dit heeft onder meer gevolgen voor de reguliere kerkgangers, maar ook voor groepen mensen die in de periferie van Kerk en samenleving verkeren.

Toen de bevolkingsgroepen woonwagengewoners, Sinti en Roma nog rondtrokken, vormden zij autonome groepen mensen die onafhankelijk de kost verdienden. Na de instelling van het trekverbod, eind zestiger jaren van de vorige eeuw, is het (semi-)nomadische leven aan het wankelen gebracht. De afhankelijkheid van de sedentaire samenleving dringt steeds verder op: kinderen naar school, ouders aan het werk in een reguliere baan. Er bestaan nauwelijks nog eigen beroepen. Geen inkomen? Dan naar de gemeentelijke sociale dienst. Contracten moeten worden getekend voor huisvesting, elektriciteits- en watervoorziening, belasting moet worden betaald. De huidige generatie wagenbewoners zal er mee opgroeien, maar voor velen is het het tegenovergestelde leven van hun (groot)ouders, waarmee men is grootgebracht: een leven in vrijheid en met zo min mogelijk verplichtingen naar de buitenwereld.

Ook de Kerk

Innerlijk blijft de reiziger een reiziger. Hij behoudt de waarden en normen van de eigen gemeenschap, wat tot gevolg heeft dat het niet altijd klikt met de lokale gemeenschap.

Wanneer een familie om wat voor reden dan ook dakloos wordt, nemen de verwanten ze op in hun eigen woning, of in een caravan die in de directe nabijheid wordt gestald. De omgeving klaagt al snel over overlast, de plaatselijke overheid grijpt in en straft met intrekking van uitkeringen of huisuitzetting. De beperkingen gelden ook voor de Kerk. De reizende mens is een band aangegaan met de Allerhoogste die altijd met ze onderweg was. Bij kerken en kloosters kon je aankloppen voor sacramenten, eten of kleding voor de kinderen.

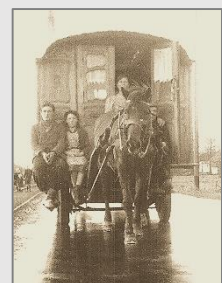
Is er ruimte voor de eigen culturele geloofsuitingen?

Als je tegenwoordig je kind aan God wil toewijden, dan gelden er alleen maar de regels en wetten van de lokale kerk, ervaart menig wagenbewoner. ‘De zaken van God’ zijn afgestemd op uur en tijd en beschikbaarheid in de parochie en er zijn vrijwel geen mogelijkheden voor eigen geloofsuitingen of -beleving.

Lees verder op pagina 6

Reizigers en trekkers

Woonwagenbewoners, Sinti en Roma zijn van huis uit nomadisch of semi-nomadisch. Van oorsprong zijn het reizende bevolkingsgroepen zonder vaste woonplek en zonder vast werk. Kinderen gingen niet altijd naar school, of zaten door het jaar heen op meerdere scholen onderweg. Net zo lang tot de reis weer verder ging. Doop en eerste communie vonden plaats in kerken of kloosters, waar men op dat moment verbleef. Deze bevolkingsgroepen verbonden zich dus niet aan een lokale kerk, parochie, school, of plaatselijke gemeenschap. Zij verbonden zich wel met elkaar. Regelmatig zochten families elkaar tijdens de reis op, waar ze een tijdje met hun wagens bij elkaar stonden. Jongeren ontmoetten zo andere reisgenoten, trouwden, kregen een eigen wagen en zetten het reizende en het eigen kost verdienende leven van hun ouders voort. Contracten en huwelijksvereenkomsten bestonden niet. Verbintenissen werden aangegaan voor het leven in familieverband.

Vrijwilligers

Het blijkt dat het vooral voor de Sinti en Roma in Nederland van wie de (voor)ouders eeuwenlang een nomadisch hebben geleid, moeilijk is om de sedentaire levensstijl aan te nemen, zowel binnen de plaatselijke gemeenschap als in een parochie. De eigen taal, cultuur, gewoonten en rituelen van de bevolkingsgroepen botsen nogal eens met de voorgeschreven en bepalende regels in Kerk en maatschappij. Achterstelling, verwaarlozing en armoede zijn niet zelden het gevolg. Als er binnen de schaalvergroting van parochies onvoldoende priesters, diakens of pastoraal werkenden zijn, dan kan het nodig zijn een beroep te doen op vrijwilligers. Leken die onbevangen en zonder vooroordelen mensen nabij willen zijn in de periferie van de samenleving. Die met de spanningen tussen de twee levensstijlen kunnen omgaan. De vrijwilliger kan door te bemiddelen aan beide kanten diensten bewijzen. Behoud van het ene, ruimte voor het andere.

Caritas

Binnen parochies zijn lokale caritasverenigingen actief die niet alleen acute noden opvangen, maar zich ook op breder terrein inzetten (zie het voorbeeld in kader). Dit verandert langzaam maar zeker. Nu al zijn er grotere parochie-eenheden die geen Caritas- of Vincentiusvereniging (meer) kennen, geen armenfonds, noodfonds of iets gelijkends. Verkeert er een familiegroep in de problemen, dan kijkt men onmachtig en hulpeloos toe, soms zelfs afwijzend.

Een parochie-eenheid kan niet zonder Caritas. Het PWN, het pastoraat voor woonwaggebewoners, Sinti en Roma in Nederland pleit daarom voor (het behoud van) een aristasfonds binnen elke nieuw te vormen of al bestaande parochie-eenheid. Parochianen en lokale burgers participeren hierin als 'weldoeners' voor gezinnen in de periferie. Ieder van hen fungeert dan als een Samaritaan die ziet, helpt en bemiddelt. Wie zegt daar nee tegen?

Structurele hulp van Caritas

Door aanhoudende maatschappelijke problemen van meerdere Sintifamilies is een plaatselijke Caritasvereniging bereid om structureel te helpen. Een voorheen professioneel maatschappelijk werker, nu vrijwilligster, zet zich in om de verschillende familiegroepen bij te staan. Zij streeft, samen met de mensen zelf, naar een betere positie in de samenleving met behoud van de eigen Sinti- of Romacultuur. De Caritasvereniging betaalt haar vrijwilligersbijdrage, reis- en telefoonkosten en kent kleine vergoedingen toe voor acute noodhulp, bijvoorbeeld voor een gevulde boodschappentas of een warme jas voor een schoolgaand kind. Door de open instelling en de 'lange adem' van deze vrijwilligster komt er vertrouwen in de samenleving op gang, dat deze groep volledig kwijt was. Wanneer ambtenaren, zelfs hulpverleners vermoeidheidsverschijnselen vertonen bij het omgaan met deze mensen of afhaken, dan zijn wederzijdse uitsluiting en vervreemding een logisch gevolg. De vrijwilligster boekte flinke vooruitgang in de afgelopen drie jaar dat zij zich, dankzij het Caritasfonds, heeft ingezet. Bewoners en burgers zijn ermee gebaat.

Vormen van aanwezigheid in de periferie van Kerk en samenleving

Het algemene woonwagenbeleid is niet langer categoriaal en in 1999 werd de Woonwagenwet afgeschaft. Onderwijs, welzijn en maatschappelijke dienstverlening voor woonwagenbewoners, Sinti en Roma vallen onder de reguliere zorg. Ook binnen het pastoraat zijn er geen aparte priesters (aalmoezeniers) meer en is het parochiepastoraat verantwoordelijk voor de pastorale zorg. Het doel was en is een hereniging van mensen zonder onderscheid in woonvorm, afkomst of religieuze overtuiging.

Het landelijk woonwagenpastoraat, het PWN, dat een ondersteunende en coördinerende taak vervult voor de pastorale zorg voor woonwagenbewoners, Sinti en Roma, werkte er de laatste decennia hard aan om de eenheid tussen burgers en deze bevolkingsgroepen te versterken. Hoe gaat men binnen parochies om met de verschillende achtergronden, culturen en geloofsuitingen?

Nu parochies almaar uitdijen en kerken worden gesloten, ontstaat er een hiaat tussen de Kerk en mensen die leven in de periferie van de samenleving. Niet alleen door inkrimpende parochies, een tekort aan priesters, pastoraal werkers, diakens en vrijwilligers, ook de herschikking en herindeling van parochies betekent minder kerken en personeel. Het PWN maakt zich zorgen over deze ontwikkeling.

Powerpointpresentatie

De landelijke ontmoetingsdag van het PWN, op 7 oktober jl. te 's-Hertogenbosch, stond in het teken van **Vormen van aanwezigheid in de periferie van Kerk en samenleving**, weergegeven in een Powerpointpresentatie.

Foto's en beschrijvingen van bijzondere godsdienstige, culturele en maatschappelijke momenten in het leven van woonwagenbewoners, Sinti en Roma, ingedeeld in: 1. sacramentele en liturgische momenten, 2. rituelen, volksdevotie en herdenken en 3. diaconie en aanwezigheidspastoraat (zie enkele voorbeeldfoto's).

Nodig ons uit!

Het doel van de Powerpointpresentatie is een inzicht te geven in de bijzondere (religieuze) levensmomenten van woonwagenbewoners, Sinti en Roma. Hoe ga je daar als pastor of vrijwilliger binnen een parochie mee om?

Het PWN is graag bereid om in een bijeenkomst van pastores en parochiemedewerkers de beelden te tonen en over de inhoud met u in gesprek te gaan over de plaatselijke situatie. Nodig ons daarom uit! Het kan u en uw parochie helpen mensen op een positieve wijze bij elkaar te brengen.

Laat u verder informeren door het PWN, Jan van der Zandt
m.s.c. T. 073-6921399 E. pwinn@telfort.nl

Colofon

De *PWN-Brief* is een viermaandelijks uitgave van het PWN en verschijnt in de maanden april, augustus en december.

ISSN 2214-1146

Interviews en teksten

Jan van der Zandt m.s.c.
Hélène van Hout

Lay-out en eindredactie

Hélène van Hout

Druk

Drukkerij *Zelfkrant*
's-Hertogenbosch

Contactadres

Pastoraat Woonwagengewoners in Nederland - PWN
Stichting Media PWN
Stichting Mgr. Bekkersfonds
Emmaplein 19 B
5211 VZ 's-Hertogenbosch
T. 073-6921399
E: pwin@telfort.nl
Meer informatie onder:
www.rkdiaconie.nl

Giften

Een vrijwillige bijdrage om deze *PWN-Brief* te bekostigen stellen wij zeer op prijs en is welkom op NL59 RABO 0121 9051 01 ten name van Pastoraat Woonwagengewoners in Nederland te 's-Hertogenbosch.
Giften voor acute noodhulpverlening ten behoeve van woonwagengewoners, Sinti en Roma: NL19 RABO 0121 9827 42 ten name van Stichting Mgr. Bekkersfonds te 's-Hertogenbosch.

Het PWN wordt ondersteund door een solidariteitsbijdrage van de gezamenlijke religieuzen in Nederland via de Commissie PIN.

Zoals u het zegt...

- Weermiddel -

'We houden vaak vast aan onze cultuur, omdat we het als weermiddel gebruiken. We zijn nu 700 jaar in Nederland en we mochten nooit meedoen. We mogen onze beroepen niet meer uitvoeren en we hebben altijd onze hand moeten ophouden. Aan wie ligt die sociaal-economische achterstand dan eigenlijk?'

Lalla Weiss, in de speciale editie van de *Zelfkrant*, uitgave 2014, pagina 10

- Ook de burger -

'Wij, van het Romaproject 's-Hertogenbosch, hebben inmiddels veel ervaring opgedaan en kunnen behulpzaam zijn en eventueel bemiddelen om de Roma een zekere plek in de Nederlandse samenleving te laten innemen. Maar de burger moet ook willen, anders komen deze Roma nooit aan bod.'

Grietje Nekkers (l.), vrijwilligster Romaproject van 2007-2014 in een interview in 2010

- Parochies en noden -

'De nieuwste ontwikkelingen van de participatiemaatschappij werpen een nieuw licht op de parochie. Naast het viëren, het begeleiden van werkgroepen, het verzorgen van catechese is ook daadwerkelijke hulp aan mensen in nood belangrijk. Op het niveau van de parochie zal moeten worden nagedacht over de nood die er in déze tijd is en waaraan de kerk als gemeenschap van Christus ter leniging bij kan dragen aan oplossingen.'

+ **Drs. A. Hurkmans**, bisschop van 's-Hertogenbosch in het werkdocument *Caritas in het bisdom 's-Hertogenbosch*, versie 1 september 2014, pagina 3

- Respect -

'We moeten niet bang zijn voor elkaar en andere levensstijlen. Als we ons verdiepen in de levensgeschiedenis en achtergronden van de Sinti, Roma en reizigers, kweken we respect voor ieders eigenheid, waarden en normen.'

Ton Storcken s.m.a., voorzitter PWN van 2007-2015 in een interview in 2007

- Krachten bundelen -

'Nu op grote schaal veranderingen in katholiek Nederland plaatsvinden door de vorming van grote parochie-eenheden, is de boodschap van het PWN dat de bevolkingsgroepen die wonen en leven binnen het gebied van die grote parochie-eenheden niet moeten worden vergeten. Het is van belang dat krachten worden gebundeld om mensen die in de periferie wonen, te blijven bereiken zodat ze niet (verder) achterop raken.'

Jan van der Zandt m.s.c. op de landelijke ontmoetingsdag van het PWN, 7 oktober 2014